

Wojciech Radecki

Ochrona lasów w prawie karnym

Palestra 22/3(243), 18-31

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nikła z przestępstwa popełnionego przez komornika w toku jego czynności, roszczenia z tego tytułu przeciwko komornikowi przedawniają się z upływem lat dziesięciu (art. 442 § 2 k.c.). Nie dotyczy to jednak odpowiedzialności Skarbu Państwa opartej na art. 769 § 2 k.p.c., do której stosuje się wyłącznie terminy przedawnienia przewidziane w art. 769 § 3 k.p.c.²⁹

W piśmiennictwie prawniczym wyrażono pogląd,³⁰ że sprawy przeciwko Skarbowi Państwa oparte na przepisie art. 769 § 2 k.p.c. nie podlegają właściwości rzeczowej sądów wojewódzkich (art. 17 pkt 3 k.p.c.). Pogląd ten nie znalazł aprobaty w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który dokonując wnikliwej analizy art. 17 pkt 3 k.p.c. stwierdził, że „sprawy przeciwko Skarbowi Państwa, jak również przeciwko komornikowi i Skarbowi Państwa o naprawienie szkody wyrządzonej przez komornika (art. 769 § 2 k.p.c.) należą bez względu na wartość przedmiotu sporu do właściwości sądu wojewódzkiego.”³¹

Przytoczone wyżej rozważania prowadzą do wniosku, że uzasadniona jest potrzeba zmiany art. 769 k.p.c. w kierunku wynikającym z unormowań zawartych w kodeksie pracy.

²⁹ Por. orzeczn. SN z dnia 27.X.1971 r. I CR 427/71, OSNCP 1972, nr 5, poz. 88. W. Siedlecki zaaprobował tęzę orzeczenia (Przegląd orzecznictwa SN — Prawo procesowe cywilne — I półrocze 1972, PiP 1973 r., nr 3, s. 120) dotyczącą terminu przedawnienia. Natomiast E. Wengerek (Przegląd orzecznictwa SN z zakresu procesu cywilnego — I półrocze 1972 r., NP 1973, nr 1, s. 95) zgłosił zastrzeżenia co do stosowania 10-letniego terminu przedawnienia do komornika.

³⁰ M. Lisiewski w Komentarzu do k.p.c., wyd. I, s. 125.

³¹ Por. orzeczn. SN z dnia 21.IX.1973 r. I CZ 129/73, OSNCP 1974, nr 7—8, poz. 132 oraz aprobującą głosę Z. Kminikowskiej, NP 1976, nr 4, s. 665.

WOJCIECH RADECKI

Ochrona lasów w prawie karnym

W artykule przedstawiono możliwości stosowania przepisów kodeksu karnego, kodeksu wykroczeń i innych ustaw do takich czynów, jak bezzasadne zmniejszanie powierzchni leśnej, niszczenie lasów przez szkodliwe emisje zakładów przemysłowych, bezprawny wyręb i szkodnictwo leśne.

I. ZNACZENIE I FUNKCJE LASÓW

Znaczenia lasów nie można mierzyć tylko wartością uzyskanej masy drzewnej i produkcji ubocznej w postaci jagód leśnych, grzybów, ziół itp. Las jest przede wszystkim jednym z ważniejszych czynników środowiska naturalnego. Ocenia się, że wartość ekosystemów leśnych w całokształcie życia gospodarczego na kuli ziemskiej wielokrotnie przewyższa wartość surowca drzewnego.¹ Najważniejsze poza-produkcyjne funkcje lasów — to:

¹ J. Dziewolski: Ochrona przyrody w leśnictwie (w:) Ochrona przyrodniczego środowiska człowieka, Warszawa 1973, s. 206.

1) funkcje ochronne, obejmujące zabezpieczenie przed takimi klęskami żywiołowymi, jak wiatr, lawina, powódzie itp.;

2) retencyjna i filtracyjna rola lasu, przyczyniająca się do uzyskania wody zdatnej do picia i dla przemysłu;

3) zabezpieczenie przed „ujemnymi następstwami cywilizacji przemysłowej” przez zmniejszanie zanieczyszczeń powietrza i pochłanianie CO₂ oraz przez produkcję tlenu i ochronę przed hałasem;

4) funkcja rekreacyjna, przyczyniająca się do odnowy sił fizycznych i psychicznych człowieka;

5) znaczenie lasu w planowaniu przestrzennym, a także jako elementu krajobrazowego oraz środowiska życia wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt;

6) wykorzystanie lasu jako obiektu badawczego i dydaktycznego, przy czym duże znaczenie mają tu szczególnie parki narodowe i rezerваты przyrody.²

Polska należy do krajów, w których powierzchnia leśna przypadająca na jednego mieszkańca utrzymuje się poniżej średniej europejskiej. Z danych statystycznych wynika, że ogólna powierzchnia lasów w Polsce wynosiła w 1976 r. 8 567 tys. ha, co stanowiło 27,4% powierzchni kraju. Na jednego mieszkańca przypadało 0,24 ha lasu. Z ogólnej powierzchni leśnej lasy państwowe zajmowały 6 957 tys. ha (81,4%), a na lasy niepaństwowe przypadało 1 610 tys. ha (18,6%).

Lasy narażone są na różne niebezpieczeństwa, związane zarówno z dalszym rozwojem uprzemysłowienia kraju jak i z niewłaściwą gospodarką w lasach i szkolnictwem. Słusznie wskazuje R. Gesing, że każda szkoda leśna jest w swej istocie okaleczeniem całego organizmu leśnego. Niewymiernie wielką wartością lasu i otwarty jego charakter każą ze szczególną wnikliwością i czujnością traktować problem szkód leśnych, te ostatnie bowiem są w skutkach o wiele groźniejsze niż podobne na pozór wykroczenia i występki dokonywane w innym, nieleśnym środowisku.³

Niezbyt bogata powierzchnia leśna w Polsce w zestawieniu z ogromnym i wielostronnym znaczeniem lasów zmusza do poszukiwania rozmaitych środków skutecznej ochrony lasów, wśród których istotną rolę odgrywają także środki prawne z najostrzejszą formą przymusu państwowego, jaką jest prawo karne. Pojęciem „prawo karne” obejmują też prawo wykroczeń, przyjmując za J. Skupińskim, że między zbrodniami i występkami z jednej strony a wykroczeniami z drugiej nie ma różnic, które by uzasadniały tezę o ich jakościowej odmienności. Wszystkie czyny zagrożone karą są czynami jakościowo tożsamymi — właśnie z tytułu zagrożenia karą i wspólnej im cechy społecznego niebezpieczeństwa.⁴

W rozważaniach dotyczących ochrony środowiska naturalnego słusznie zwraca się uwagę na to, że decydujące znaczenie ma tu nie represja, nie naprawianie wyrządzonych szkód (których często nie da się naprawić), ale prewencja, zapobieganie szkodom w środowisku. A rozumiane nowoczesnie prawo karne realizuje właśnie przede wszystkim zadania prewencyjne. Dlatego też rola prawa karnego w ochronie środowiska powinna wzrosnąć,⁵ aczkolwiek trzeba sobie zdawać

² K. Majerczyk: Społeczna i ochronna rola lasu w środowisku przyrodniczym kraju, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” 1976, nr 6, s. 5.

³ R. Gesing: O właściwą ocenę szkodnictwa leśnego, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1964, nr 3-4, s. 12.

⁴ J. Skupiński: Model polskiego prawa o wykroczeniach, Wrocław 1974, s. 20.

⁵ Szerzej w tym przedmiocie zob.: W. Radecki: Rola i miejsce prawa karnego w ochronie środowiska (w:) Patologia Społeczna — Zapobieganie, tom III, Warszawa 1976, s. 29-30; I. Dobosz: Ochrona naturalnego środowiska człowieka w polskim prawie karnym, „Krako-

sprawę z tego, że prawo karne może pełnić w tym względzie tylko rolę pomocniczą. Prawo karne powinno zatem odgrywać istotną rolę także w ochronie lasów.

II. POJĘCIE I ZAKRES OCHRONY LASÓW

Trafnie zauważa G. Rejman, że ochrona prawna lasu ujęta tradycyjnie przez stosowaną karalność dotyczącą czynu, który polega na zniszczeniu poszczególnego drzewa (lub drzew), nie jest w stanie chronić lasu jako pewnego zwartego kompleksu, spełniającego ważne funkcje w środowisku biologicznym.⁶ Na ochronę lasów trzeba patrzeć znacznie szerzej, chociaż ustalenie treści i zakresu tego pojęcia nie jest sprawą prostą.⁷

W prawie polskim ochrona lasów realizowana jest przez szereg przepisów różnej rangi. Niektóre z nich zawierają bezpośrednie wskazanie celów regulacji ustawowej. Zapoznanie się z tymi celami ułatwi określenie, co jest i powinno być chronione przepisami prawa karnego.

Celem ustawy z 26.X.1971 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych oraz rekultywacji gruntów (Dz. U. Nr 27, poz. 249) — w odniesieniu do gruntów leśnych — jest:

- 1) ograniczenie przeznaczania gruntów leśnych na cele nieleśne,
- 2) zapobieganie obniżaniu produktywności gruntów leśnych,
- 3) przywracanie wartości użytkowych gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych na skutek działalności nieleśnej.

Ustawa z 20.XII.1949 r. o państwowym gospodarstwie leśnym (Dz. U. Nr 63, poz. 494) jako swe cele wymienia:

- 1) utrzymanie trwałości i ciągłości użytkowania lasów państwowych dla zapewnienia zaspokojenia obecnych i przyszłych potrzeb gospodarki narodowej w zakresie produkcji drzewnej i nie drzewnej,
- 2) wzmoczenie naturalnej produktywności lasu,
- 3) zabezpieczenie korzystnego wpływu lasu na klimat kraju, gospodarkę wodną oraz na zdrowie i kulturę ludności.

Ustawa z 22.XI.1973 r. o zagospodarowaniu lasów nie stanowiących własności państwa (Dz. U. Nr 48, poz. 283) ma na celu:

- 1) podniesienie doniosłej roli lasów w kształtowaniu naturalnego środowiska,
- 2) dalszą intensyfikację gospodarki leśnej.

Wreszcie celem uchwały nr 18 Rady Ministrów z 31.I.1970 r. w sprawie ochrony lasów przed ujemnymi wpływami szkodliwych pyłów i gazów wydzielanych przez zakłady przemysłowe (MP Nr 4, poz. 33) jest:

- 1) zapobieganie powstawaniu szkód w lasach,
- 2) ograniczanie ujemnego oddziaływania szkodliwych pyłów i gazów wydzielanych przez zakłady przemysłowe,

wskie Studia Prawnicze" 1977, rocznik X, s. 121.

⁶ G. Rejman: Ochrona środowiska naturalnego w prawie karnym, Warszawa 1977, s. 16.

⁷ Warto tu wskazać na przepisy niektórych krajów, które wprowadziły szczególne ustawy o ochronie środowiska. W NRD obowiązuje ustawa z 14.V.1970 r. o planowym kształtowaniu socjalistycznej kultury kraju. Z przepisu § 23 tej ustawy wynika, że do celów ochrony lasów zalicza się: podnoszenie środowiskowych i produkcyjnych funkcji lasów, najefektywniejsze wykorzystanie surowca drzewnego, ochronę przed pożarami, ochronę lasów przed ograniczaniem ich wielostronnych funkcji, przed zanieczyszczeniem i przed zubożaniem ich

3) usuwanie skutków tego oddziaływania.

W związku z wymienionymi wyżej celami można kierunki czy rodzaje ochrony lasów w prawie polskim rozpatrywać według następującego schematu:

1. ochrona ilościowa gruntów leśnych,
2. ochrona jakościowa gruntów leśnych,
3. ochrona gospodarczych funkcji lasów,
4. ochrona sanitarna lasów,
5. ochrona substancji leśnej przed bezprawnym wyrębem,
6. ochrona lasów przed szkodnictwem,
7. ochrona przyrodniczych, krajobrazowych, wypoczynkowych i uzdrowiskowych funkcji lasów,
8. ochrona lasów przed pożarami.

Systematyzacja ta nie spełnia oczywiście wymagań podziału logicznego, gdyż np. ochrona lasów przed bezprawnym wyrębem — to zarówno ochrona gospodarczych funkcji lasów, jak i ochrona funkcji krajobrazowych czy innych. Podobnie rzecz się ma w odniesieniu do ochrony lasów przed pożarami. Sądzę jednak, że prowadzenie dalszej analizy według powyższych kierunków pozwoli na lepsze zorientowanie się w zakresie działania przepisów karnych.

III. OCHRONA ILOŚCIOWA GRUNTÓW LEŚNYCH

Ustawa z 26.X.1971 r. wraz z przepisami wykonawczymi uruchomiła szereg środków prawnych, których zasadniczym zadaniem jest ograniczenie przekazywania gruntów leśnych na cele nieleśne. Ustawa zawiera wskazówki, że na cele takie przeznaczyć można w pierwszej kolejności grunty odosobnione, o niskiej wartości siedlisk, natomiast należy dążyć do oszczędzania wartościowych drzewostanów oraz ograniczać przekazywane obszary do rozmiarów możliwie najmniejszych. Wskaźniki zapotrzebowania na tereny leśne powinny być stale weryfikowane z tendencją do ich racjonalnego ograniczania. Temu samemu celowi służą także dalsze ograniczenia w zakresie przeznaczania na cele nieleśne gruntów leśnych położonych w granicach administracyjnych miast i osiedli, wokół dużych miast i ośrodków przemysłowych oraz uzdrowisk; celowi temu służy też ustalenie regionów intensywnego rozwoju gospodarki leśnej.

Dalsze szczególne środki prawne mające na celu ograniczenie przekazywania gruntów leśnych na cele nieleśne to z jednej strony wprowadzenie wysokich opłat za grunty przekazane oraz z drugiej — co zresztą z punktu widzenia przepisów karnych jest najważniejsze — uzależnienie przekazania gruntu leśnego na cele nieleśne od zgody właściwego organu. Zezwolenie takie wydają: Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w odniesieniu do lasów państwowych pozostających pod jego zarządem albo właściwy organ administracji w odniesieniu do lasów państwowych pozostających pod zarządem innych ministrów.

Ustawa z 26.X.1971 r. nie zawiera przepisów karnych. Powstaje w związku z tym pytanie, czy przekazanie gruntu leśnego na cele nieleśne w sposób sprzeczny z wy-

świata roślinnego i zwierzęcego. W doktrynie zaś radzieckiej jako cel prawnej ochrony lasów wymienia się: zabezpieczenie racjonalnego wykorzystania bogactw leśnych, zachowanie zasobów leśnych, nieprzerwaną reprodukcję rozszerzoną kultur leśnych, zwiększenie ochronnych, zdrowotnych, przemysłowo-eksploatacyjnych i innych społecznie pożytecznych funkcji lasów. Por. w tej kwestii W. W. Pietrow: *Prawowaja ochrana lesow* (w:) *Prawowaja ochrana prirody w SSSR*, pod. red. W. W. Pietrowa, Moskwa 1976, s. 207.

maganiem ustawy lub przepisów wydanych na jej podstawie może być uznane za czyn przestępny. Trzeba tu odróżnić dwie sytuacje: pierwszą, kiedy pominięto warunek uzyskania zezwolenia na przekazanie gruntu, i drugą, kiedy zezwolenie zostało wydane, ale z naruszeniem przepisów ustawy lub rozporządzeń wydanych na jej podstawie.

Rozważmy sytuację pierwszą. Wchodzi tu w rachubę zarówno odpowiedzialność przekazującego grunt leśny na cele nieleśne, np. dyrektora przedsiębiorstwa leśnego czy dyrektora Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych, jak i odpowiedzialność przejmującego grunt leśny na cele nieleśne, w szczególności inwestora. Podstawa odpowiedzialności będzie tu jednak różna.

Dyrektor przedsiębiorstwa leśnego powinien m. zd. odpowiadać za przestępstwo niegospodarności z art. 217 k.k. Chodzi bowiem o to, że w zakresie zadań gospodarczych przedsiębiorstw lasów państwowych wchodzi również zachowanie powierzchni leśnej. Przekazanie gruntu leśnego na cele nieleśne bez wymaganego ustawą zezwolenia jest wobec tego przekroczeniem uprawnień w zakresie prawidłowego gospodarowania. Odpowiedzialność zależy więc od wysokości szkody. Sąd Najwyższy w wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawach o przestępstwa niegospodarności, marnotrawstwa oraz spowodowania niedoboru w mieniu społecznym generalnie dopuścił ocenę szkody w środowisku naturalnym jako szkody w rozumieniu art. 217 k.k.⁸ Jeżeli zatem szkoda w środowisku leśnym przekroczy 50 000 zł, można będzie mówić o przestępstwie z art. 217 § 1 k.k., a jeżeli przekroczy 200 000 zł — o przestępstwie z art. 217 § 2 k.k. Wylczenie jednak tej szkody nie jest takie proste. Podstawą oceny wysokości szkody nie mogą być raczej stawki opłat za przejęcie gruntu leśnego na cele leśne (gdyż opłaty te nie odzwierciedlają wartości lasu), a tylko wartość cennikowa drzew znajdujących się na przejętym gruncie. Jednakże ocena wartości lasu tylko z punktu widzenia wartości drzew jest sprzeczna z samą ideą ochrony lasów. W każdym razie podstawa oceny wysokości szkody nie jest jasna, wobec czego stosowanie art. 217 k.k. może być niekiedy utrudnione, mimo że potrzeba penalizacji jest tu oczywista.

Przejdźmy teraz do odpowiedzialności inwestora, który przejmując grunt leśny na cele nieleśne bez wymaganego zezwolenia. Nie można tu tak łatwo powiedzieć, że inwestor postępuje niegospodarnie, gdyż jego zadania gospodarcze są przecież inne. Sytuacja jest tu nieco inna niż wspomniany w wytycznych wypadek wyrządzenia szkody w środowisku. Ale jeżeli po takim przejęciu gruntu inwestor wydaje polecenie wyrębu drzew w celu przygotowania inwestycji, to takie polecenie jest na pewno bezprawne. Nie wchodzi tu w rachubę odpowiedzialność z art. 213 k.k., gdyż nie ma celu przywłaszczenia, jednakże przedstawiciel inwestora, który wydał polecenie wyrębu drzew, świadom tego, że grunt został przejęty bez wymaganej przepisami zgody właściwego organu, powinien odpowiadać co najmniej za przestępstwo uszkodzenia mienia z art. 212 § 1 k.k., w tym wypadku — w postaci sprawstwa kierowniczego.

Z drugą sytuacją mamy do czynienia wtedy, kiedy zezwolenie zostało wprowadzić wydane, ale w sposób sprzeczny z przepisami ustawy lub rozporządzeń wykonawczych. Wówczas nie może być oczywiście mowy o odpowiedzialności karnej inwestora, który działa prawnie, natomiast można i należy rozważyć sprawę odpowiedzialności karnej funkcjonariusza administracji, który wydaje decyzję o zezwoleniu na przekazanie gruntu, oraz tych funkcjonariuszy, którzy przygotowują

⁸ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej z dnia 27.II.1976 r. V KZP 10/75, OSNKW 1976, nr 4—5, poz. 52.

wydanie takiej decyzji. Nie można tu mówić o przestępstwie niegospodarności, gdyż decyzję o zezwoleniu wydaje organ administracyjny. Natomiast wchodzi w rachubę art. 246 k.k. Wydanie decyzji w sposób sprzeczny z przepisami ustawy, np. z pominięciem warunku oszczędzania wartościowych drzewostanów, jest przekroczeniem uprawnień i działaniem na szkodę dobra społecznego. Zachodząca sprzeczność między zezwoleniem na przekazanie gruntu a przepisami ustawy będzie najczęściej, realnie rzecz ujmując, wynikiem błędnej oceny wartości gruntu leśnego. W tym wypadku jeżeli błąd był zawiniony, może wchodzić w grę odpowiedzialność za przestępstwo nieumyślne z art. 246 § 3 k.k. Warunkiem odpowiedzialności w takiej sytuacji jest wyrządzenie poważnej szkody. W nauce nie ma wątpliwości co do tego, że chodzi nie tylko o szkodę materialną, którą można wyrazić w pieniądzu.⁹ Biorąc pod uwagę ogromną rolę lasów w środowisku naturalnym, można bronić stanowiska, że przekazanie gruntu leśnego na cele nieleśne w sposób sprzeczny z przepisami ustawy jest jednoznacznie z wyrządzeniem poważnej szkody.

Przedstawiona tu wykładnia nasuwa jednak szereg wątpliwości. Z tego też względu wydaje się, że należała ochrona ilościowa gruntów leśnych wymaga wprowadzenia szczególnego przepisu o odpowiedzialności karnej za nieuzasadnione przekazanie gruntu leśnego na cele nieleśne lub za przejęcie gruntu leśnego na cele nieleśne bez zgody właściwego organu.

IV. OCHRONA JAKOŚCIOWA GRUNTÓW LEŚNYCH

Ten kierunek ochrony gruntów leśnych obejmuje obowiązek przeciwdziałania erozji oraz rekultywację i zagospodarowanie gruntów. Ustawa z 1971 r. oraz rozporządzenia wykonawcze wprowadzają podział zadań pomiędzy organy administracji państwowej, właścicieli i użytkowników gruntów leśnych. Na przykład w zakresie ochrony przed erozją organy administracji sporządzają inwentaryzację gruntów zagrożonych erozją, plan kompleksowej ochrony przed erozją oraz precyzują obowiązki właścicieli. Niewywiązywanie się z tych obowiązków może być uznane w pewnych wypadkach za przestępstwo z art. 246 k.k.

Obowiązek wykonania zabiegów przeciwoerozyjnych obciąża właścicieli gruntów leśnych. Wykonanie tych obowiązków nie zostało zabezpieczone przepisami karnymi. Jeżeli osobą zobowiązaną do wykonania zabiegów przeciwoerozyjnych jest jednostka gospodarki uspołecznionej, to właściwy funkcjonariusz teoretycznie może odpowiadać za przestępstwo z art. 217 k.k. w razie niewykonania obowiązku i wyrządzenia poważnej szkody. Praktycznie — stosowanie tego przepisu jest bardzo trudne ze względu na zasadnicze trudności w określeniu wysokości szkody.

Przedsięwzięcia w zakresie rekultywacji i zagospodarowania gruntów leśnych zostały włączone w działalność inwestycyjną i eksploatacyjną. Wobec tego w pewnych wypadkach też będzie możliwe stosowanie art. 217 k.k. pod warunkiem wyrządzenia poważnej szkody.

Odpowiedzialność karna może mieć miejsce tylko w wypadkach najpoważniejszych. We wszystkich pozostałych wypadkach niewykonywanie obowiązków w zakresie przeciwdziałania erozji, rekultywacji i zagospodarowania gruntów wystarczające wydają się środki egzekucji administracyjnej przewidziane w ustawie z 26.X.1971 r.

⁹ A. Spółowski: *Przestępstwa służbowe — Nadużycie służbowe i łapownictwo w nowym kodeksie karnym*, Warszawa 1972, s. 61.

V. OCHRONA GOSPODARCZYCH FUNKCJI LASÓW

Ten kierunek ochrony realizowany jest odmiennie w lasach państwowych i niepaństwowych. W lasach państwowych nastąpiło włączenie gospodarki leśnej w system gospodarki planowej przez powołanie do życia specjalnej organizacji gospodarczej „Lasy Państwowe”, składającej się z Naczelnego Zarządu Lasów Państwowych, Okręgowych Zarządów Lasów Państwowych, przedsiębiorstw lasów państwowych mających charakter kluczowych przedsiębiorstw państwowych oraz przedsiębiorstw do zadań szczególnych. W razie niewywiązywania się funkcjonariuszy przedsiębiorstw leśnych ze swych obowiązków gospodarczych wchodzi w rachubę odpowiedzialność za przestępstwo z art. 217 k.k.

Inaczej wygląda sytuacja w lasach niepaństwowych. Ustawa z 22.XI. 1973 r. wprowadza dwa podstawowe środki ochrony gospodarczych funkcji lasów. Z jednej strony chodzi o sporządzenie planu zagospodarowania lasu, który realizuje nadleśniczy lub dyrektor parku narodowego. Niewywiązywanie się przez te osoby z nałożonych na nie zadań może w wyjątkowych wypadkach stać się przestępstwem z art. 246 k.k., jako działanie jednocześnie na szkodę dobra społecznego i dobra jednostki. Z drugiej strony chodzi o obciążający właściciela obowiązek odnowienia lasu. Realizacja tego obowiązku nie została zapewniona przepisami o charakterze karnym, słusznie zresztą, gdyż byłaby to zbyt daleko idąca ingerencja w prawo własności. Jeżeli właściciel lasu nie wywiązuje się ze swych obowiązków w zakresie gospodarki leśnej, istnieje możliwość przejęcia lasu na własność Państwa.

VI. OCHRONA SANITARNA LASÓW

Samo pojęcie „ochrona sanitarna” ma charakter w dużym stopniu umowny.¹⁰ Chodzi przede wszystkim o ochronę lasów przed szkodami wiążącymi się z zanieczyszczeniem powietrza, ziemi i ewentualnie wody, a ponadto o ochronę lasów przed chorobami roślinnymi.

Ustawa z 26.X.1971 r. wprowadza zasadę, że przy projektowaniu budowy lub rozbudowy zakładów produkcyjnych należy w sposób gospodarczo uzasadniony wprowadzać do technologii produkcji takie zmiany, które mogą mieć wpływ na wyeliminowanie szkodliwego oddziaływania na przyległe grunty leśne.

W literaturze wskazano, że przepis ten nie nakłada żadnych skonkretyzowanych obowiązków na inwestorów, jest więc wątpliwe, czy można w nim upatrywać podstawę prawną do wyegzekwowania zadań mających podporządkować procesy technologiczne przemysłu wymaganiom ochrony gruntów leśnych.¹¹

Sanitarną ochronę lasów realizują przede wszystkim przepisy uchwały nr 18 Rady Ministrów z 31.I.1970 r., które wprowadzają obowiązek inwentaryzacji lasów w sferze szkodliwego oddziaływania zanieczyszczeń powietrza emitowanych przez

¹⁰ W nauce radzieckiej przez sanitarną ochronę lasów rozumie się obowiązujące w granicach obszarów leśnych zakazy: działalności przedsiębiorstw powodujących zanieczyszczenie środowiska, składowanie odpadów przemysłowych lub chemikaliów, odprowadzania ścieków powodujących zanieczyszczenie środowiska leśnego i wysychania lasów, wysypywania odpadów bytowych i żywnościowych, przechowywania odpadów przedsiębiorstw leśnych (W. W. Pietrow: Prawowa ochrona lasów, s. 212).

¹¹ M. Błażejczyk: Konstrukcja i instrumenty prawnej ochrony gruntów rolnych, „Państwo i Prawo” 1972, nr 10, s. 48.

zakłady przemysłowe, obowiązek ustanawiania stref zagrożenia lasu i gospodarki leśnej oraz obowiązek zawierania umów między zakładami przemysłowymi a jednostkami zarządzającymi lasami. Umowy te mają określać z jednej strony obowiązki jednostek zarządzających lasami, a z drugiej — nakłady ponoszone przez zakłady przemysłowe. Środki przewidziane w uchwale mają charakter przede wszystkim cywilistyczny, aczkolwiek — inaczej niż zwykle środki cywilistyczne — rozwiązania uchwały wpływają bezpośrednio na kształtowanie stosunków w środowisku.¹²

Uchwała Rady Ministrów nie może, oczywiście zawierać przepisów karnych. Nie oznacza to jednak, żeby zanieczyszczenia lasów przez zakłady przemysłowe pozostawały poza zasięgiem regulacji karnoprawnych. Ponieważ zanieczyszczenia przenoszone są przede wszystkim drogą powietrzną, przeto wchodzi w rachubę przepisy o odpowiedzialności za zanieczyszczenie powietrza. Ustawa z 21.IV.1966 r. o ochronie powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniem (Dz. U. Nr 14, poz. 87) nie przewiduje wprawdzie ani przestępstwa, ani wykroczenia zanieczyszczenia powietrza, ale w art. 14 ust. 1 określa następujące cztery rodzaje wykroczeń, których następstwem może być zanieczyszczenie powietrza:

- 1) niebudowanie, nieinstalowanie lub nieeksploatowanie urządzeń albo niestosowanie odpowiednich środków służących do ochrony powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniem,
- 2) niestosowanie odpowiednich środków ochronnych przy utrzymywaniu hałd i wysypisk,
- 3) niewykonywanie pomiarów stężeń substancji,
- 4) niezgłaszanie danych dotyczących charakterystyki zakładu.

Las nie jest wprawdzie przedmiotem ochrony żadnego z tych przepisów, jednakże można powiedzieć, że w jakiś bardzo pośredni sposób przepisy te mają chronić lasy przed szkodami wyrządzanymi przez emisje pyłów i gazów.

Podobnie rzecz się ma z przepisem art. 140 § 1 pkt 2 k.k. o odpowiedzialności za spowodowanie niebezpieczeństwa powszechnego dla życia lub zdrowia ludzi albo mienia w znacznych rozmiarach przez zanieczyszczenie powietrza, wody lub ziemi. Przepis ten teoretycznie mógłby znaleźć zastosowanie w ochronie lasów, gdyż las z reguły jest mieniem „w znacznych rozmiarach”, poważne więc zagrożenie lasów w wyniku zanieczyszczenia powietrza jest spowodowaniem niebezpieczeństwa powszechnego w rozumieniu tego przepisu. Praktycznie jednak stosowanie tego przepisu uzależnione jest od powiązania (przez związek przyczynowy i winę) stanu niebezpieczeństwa powszechnego z zachowaniem się konkretnego funkcjonariusza zakładu przemysłowego, to zaś jest niezmiernie trudne, zważywszy na kumulowanie się w powietrzu zanieczyszczeń pochodzących z różnych źródeł.¹³ Przepis art. 140 § 1 pkt 2 k.k. jest więc w rzeczywistości martwy; mógłby on odgrywać rolę represyjną pod warunkiem uniezależnienia odpowiedzialności od konieczności stwierdzenia stanu niebezpieczeństwa powszechnego w przyjętym rozumieniu.¹⁴

¹² M. Smólska: Niektóre zagadnienia cywilnoprawnej ochrony lasów przed szkodami związanymi z zanieczyszczeniem powietrza atmosferycznego, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1976, nr 12, s. 322.

¹³ Zob. trafne uwagi I. Dobosz: Ochrona naturalnego środowiska człowieka w świetle przepisów kodeksu karnego, „Państwo i Prawo” 1972, nr 7, s. 77.

¹⁴ Szerzej o tym — zob. W. Radecki: Prawnokarna ochrona czystości wody, powietrza i ziemi, „Nowe Prawo” 1976, nr 3, s. 373.

Większe znaczenie represyjne może mieć przepis art. 217 k.k. W powoływanych już wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawach o przestępstwa niegospodarności, marnotrawstwa i spowodowania niedoboru w mieniu społecznym Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że art. 217 k.k. ma na uwadze szkodę ocenianą z punktu widzenia całokształtu gospodarki narodowej, a nie wyłącznie szkodę wyrządzoną tej jednostce gospodarki uspołecznionej, w której funkcje gospodarcze pełni sprawca szkody. Tak więc np. poważna szkoda wyrządzona interesom środowiska naturalnego człowieka, wbrew potrzebie ochrony i właściwego kształtowania tego środowiska, może stanowić skutek przestępny, o jakim mowa w art. 217 § 1 k.k., chociażby działalność sprawcy przyniosła korzyść jednostce gospodarki uspołecznionej, w której sprawca był zatrudniony. Jeżeli zatem w wyniku działalności eksploatacyjnej powstaje szkoda w lasach oraz jeżeli jest ona wymierna i przekracza 50 000 zł, to może wejść w rachubę stosowanie art. 217 k.k.

Należy tu jednak zwrócić uwagę na podstawową sprawę, a mianowicie na to, że o odpowiedzialności można mówić tylko wtedy, kiedy dyrektor zakładu miał realne możliwości niedopuszczenia do szkody przez zmianę technologii na nieuciążliwą lub przez zainstalowanie urządzeń oczyszczających. Jeżeli natomiast szkody w lasach są następstwem wadliwie podjętej decyzji o lokalizacji inwestycji oraz jeżeli zopobieżenie szkodom byłoby równoznaczne z zaprzestaniem produkcji, to o odpowiedzialności dyrektora nie może być mowy, albowiem nie do niego należy decyzja o ewentualnej likwidacji zakładu. Słusznie wskazuje G. Rejman, że w takiej sytuacji ogniwo wykonawcze jest już poza zasięgiem odpowiedzialności, działa ono w warunkach ukształtowanych przez czynniki decydujące o zatrudnieniu i produkcji.¹⁵

Urealnienie ochrony lasów od strony prawa karnego musiałyby iść przez kontrolę decyzji o lokalizacji zakładów przemysłowych. Zdaniem G. Rejmana podejmowanie decyzji lokalizacyjnych może odpowiadać znamionom niegospodarności w rozumieniu art. 217 k.k.¹⁶ Przestępstwem może być m. zd. zlokalizowanie uciążliwego zakładu przemysłowego w regionie intensywnego rozwoju gospodarki leśnej w rozumieniu przepisów wykonawczych do ustawy z 26.X.1971 r. W tych regionach bowiem obowiązują ograniczenia lokalizacji nowych inwestycji tylko do zakładów nieuciążliwych dla środowiska oraz do zakładów usługowych.

Sanitarna ochrona lasów nie ogranicza się do ochrony przed pyłami i gazami emitowanymi przez zakłady przemysłowe. Chodzi również o ochronę lasów przed zaśmiecaniem.¹⁷ W prawie polskim wykroczeniem z art. 154 § 2 k.w. jest wyrzucanie na grunt leśny kamieni, śmieci, padliny lub innych nieczystości. W tym przepisie chodzi o wypadki drobniejsze. W sytuacjach poważniejszych, prowadzących do zanieczyszczenia ziemi odpadami, może ewentualnie wchodzić w rachubę odpowiedzialność z art. 140 § 1 pkt 2 k.k., jeżeli doszło do niebezpieczeństwa powszechnego.

W prawie polskim nie ma przepisu o odpowiedzialności karnej za szkody w lasach wynikające z odprowadzania ścieków.¹⁸ Skoro jednak dopuszczalne jest wprowadzanie do ziemi jedynie odpowiednio oczyszczonych ścieków bytowo-gospo-

¹⁵ G. Rejman: Odpowiedzialność karna za niewłaściwe wykonanie nadzoru w zespołowym działaniu, Warszawa 1972, s. 102.

¹⁶ G. Rejman: Ochrona środowiska naturalnego w prawie karnym, s. 48.

¹⁷ W myśl § 27 w związku z § 5 rozporządzenia z 11.III.1969 r. o ochronie i utrzymaniu czystości w lasach NRD wykroczeniem jest składanie w lasach śmieci, gruzu, złomu, popiołu i innych odpadów w miejscach innych niż specjalnie do tego celu wyznaczonych.

¹⁸ W prawie radzieckim do naruszeń leśnych zaliczono naruszenie pociągające za sobą usychanie drzew oraz uszkodzenie lasu odpadami przemysłowymi, chemikallami i ściekami.

darczych lub innych o podobnym składzie albo przeznaczonych do ich rolniczego lub leśnego wykorzystania (§ 7 rozporządzenia Rady Ministrów z 29.XI.1975 r. w sprawie klasyfikacji wód, warunków, jakim powinny odpowiadać ścieki, oraz kar pieniężnych za naruszanie tych warunków, Dz. U. Nr 41, poz. 214), to wprowadzenie na grunt leśny innych ścieków, które mogą wyrządzić szkody w lasach, z reguły będzie można uznać za sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego przez zanieczyszczenie ziemi w rozumieniu art. 140 § 1 pkt 2 k.k.

Gdyby miało miejsce wprowadzenie do rzeki płynącej przez las takich substancji, które powodują wysychanie lasu, to byłoby możliwe stosowanie przepisu art. 122 ust. 1 ustawy z 24.X.1974 r. — Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230) o przestępstwie szkodliwego zanieczyszczenia wód. Takim zanieczyszczeniem jest — w myśl definicji art. 62 ust. 2 prawa wodnego — wywołanie w wodach zmian, które powodują, że wody nie nadają się do wykorzystania na potrzeby ludności lub gospodarki narodowej oraz powodują szkodliwe zmiany w środowisku. Usychanie drzew należy w tym wypadku uznać za takie właśnie zmiany. W wypadkach poważniejszych nie jest wykluczona odpowiedzialność z art. 140 § 1 pkt 2 k.k.

Wreszcie do sanitarnej ochrony lasów należy zaliczyć ochronę przed chorobami roślinnymi. Jeżeli zatem czyn sprawcy będzie polegał na sprowadzeniu niebezpieczeństwa powszechnego przez szerzenie zarazy roślinnej w lasach, to wejdzie w rachubę stosowanie art. 140 § 1 pkt 1 k.k.

Podsumowując, można powiedzieć, że w sensie ochrony sanitarnej las nie jest bezpośrednio przedmiotem ochrony żadnego przepisu, niemniej jednak istnieją duże możliwości realizacji ochrony sanitarnej lasów w prawie karnym.

VII. OCHRONA SUBSTANCJI LEŚNEJ PRZED BEZPRAWNYM WYRĘBEM

Bezprawny wyrąb lasu zalicza się niekiedy do szkodnictwa leśnego.¹⁹ W prawie polskim jednak wyrąb drzew w lesie w celu przywłaszczenia zaliczono do przestępstw i wykroczeń przeciwko mieniu.

Zdaniem W. Gutek unsta kluczowym przepisem, który stwarza warunki do karania za dewastację lasów, jest art. 213 k.k.²⁰ Można mieć wątpliwości, czy rzeczywiście najpoważniejsze niebezpieczeństwo grozi lasom ze strony osób dokonujących bezprawnych wyrębów (m. zd. znacznie większe niebezpieczeństwo przedstawia niszczenie lasów przez zakłady przemysłowe), ale liczby dotyczące tzw. kradzieży leśnych budzą pewien niepokój. Z danych Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego wynika, że w samych tylko lasach państwowych w 1974 r. stwierdzono 12 859 wypadków kradzieży, które łącznie wyrządziły szkody w wysokości 9 227 tys. zł; w 1975 r. było 12 079 kradzieży, a szkody wyniosły 8 717 tys. zł; wreszcie w roku 1976 było 10 242 kradzieże, które spowodowały szkody w kwocie 8 611 tys. zł.

Wyrazem wzmoczonej ochrony substancji leśnej jest zrównanie w art. 213 k.k. wyrębu drzewa w lesie w celu przywłaszczenia z kradzieżą. Zdaniem W. Świdy czyn ujęty w tym przepisie jest w swej istocie przygotowaniem do kradzieży, gdyż sprawca w zamiarze kradzieży drzewa czyni z drzewa rosnącego w lesie (a więc będącego rzeczą nieruchomą nie nadającą się do kradzieży) — za pomocą wyrębu —

¹⁹ Bułgarska ustawa o lasach z 1.XI.1958 r. w art. 42 zalicza do wykroczeń bezprawny wyrąb lasu, zbieranie lub wywożenie z lasu jakiegokolwiek drzewa, chrustu lub ich części włącznie z zeszlými, ściętymi lub powalonymi, jeżeli szkoda wynosi poniżej 100 lewów. Jeżeli szkoda wysokość tę przekracza, czyn jest przestępstwem z art. 235 k.k. Bułgarii.

²⁰ W. Gutek unst: Przepięstwo wyrębu drzewa w aspekcie ochrony środowiska ludzkiego, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1976, nr 4, s. 15.

rzecz ruchomą, czyli zdatną do kradzieży.²¹ Jeżeli sprawca kradnie następnie wyrąbane drzewo, podlega odpowiedzialności za kradzież, gdyż w tym wypadku wyrąb drzewa należy uznać za czynność uprzednią współukaraną.

Ujęcie art. 213 k.k. prowadzi także do rozszerzenia granic karalności, a to dlatego, że karalne jest usiłowanie wyrębu drzewa, które w braku tej normy nie mogłoby być objęte penalizacją, jako tylko przygotowanie do kradzieży.

Kolejnym wyrazem wzmoczonej ochrony lasów jest odmienne określenie granicy między przestępstwem a wykroczeniem. Według art. 120 k.w. przestępstwem jest wyrąb drzewa w lesie, kradzież lub przywłaszczenie drzewa, którego wartość przekracza 150 zł, a nie — jak we wszystkich innych przestępstwach przeciwko mieniu — 500 zł.

Następnym wyrazem wzmoczonej ochrony lasów jest ustanowienie obligatoryjnej nawiązki za przestępstwa i wykroczenia wyrębu drzewa w lesie, kradzieży lub przywłaszczenia drzewa wyrąbanego lub powalonego. Nawiązka ma tutaj pokrywać niewymierne szkody wyrządzone w środowisku leśnym.²²

Zdaniem W. Gutekunga art. 213 k.k. nie może spełniać roli narzędzia sprawnej prawnokarnej ochrony lasu, gdyż ujęty jest zbyt wąsko, bo tylko z punktu widzenia ekonomicznego, a nadto niesłusznie uzależnia odpowiedzialność od stwierdzenia celu przywłaszczenia.²³

Niemniej jednak wyrąb drzewa w lesie nie w celu przywłaszczenia także jest czynem karalnym. Jeżeli szkoda nie przekroczyła 500 zł (nie wchodzi tu w rachubę kwota 150 zł, gdyż ta dotyczy tylko wyrębu w celu przywłaszczenia), to czyn jest szkodnictwem leśnym w rozumieniu art. 153 k.w.; jeżeli szkoda przekracza 500 zł, czyn jest przestępstwem uszkodzenia mienia z art. 212 § 1 k.k.

Przepisy art. 213 k.k. i art. 120 k.w. biorą pod ochronę drzewa w lesie stanowiącym własność społeczną bądź w lesie stanowiącym własność indywidualną, ale „cudzym” dla sprawcy. Interesy racjonalnej gospodarki leśnej wymagają jednak także ochrony przed nieuzasadnionym wyrębem drzew przez właścicieli lasów nie stanowiących własności państwa. Z tego względu ustawa z 22.XI.1973 r. uzależnia dokonanie wyrębu drzewa w lesie przez właściciela od zezwolenia nadleśniczego. Dokonanie wyrębu bez zezwolenia nadleśniczego lub wbrew warunkom zezwolenia jest wykroczeniem z art. 25 ust. 1 pkt 1 tej ustawy. Jest to bardzo istotne ograniczenie prawa własności, podyktowane zrozumiałą troską o zachowanie substancji leśnej, która mimo że jest własnością indywidualną, stanowi jednak w jakimś sensie dobro ogólnonarodowe.

Powstaje pytanie, co będzie, jeżeli nadleśniczy wyda zezwolenie na wyrąb, naruszając przez to inne interesy gospodarki leśnej. W wypadku takim właściciel oczywiście nie może ponosić odpowiedzialności, natomiast nadleśniczy w poważniejszych wypadkach może odpowiadać za przestępstwo z art. 246 k.k., gdyż przekracza swe uprawnienia wskutek działania na szkodę dobra społecznego.

²¹ W. Świda: Przesłpstwo przeciwko mieniu (w:) I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter: Kodeks karny z komentarzem, Warszawa 1973, s. 650.

²² Jak wskazuje W. Daszkiewicz, nawiązkę przewiduje się zazwyczaj w związku z czynami powodującymi szkody trudne do obliczenia, gdzie chodzi albo o szkody moralne, albo o sytuacje, kiedy nierzadko poza aktualnie realną i uchwytną szkodą wchodzi w grę szkoda na razie nieuchwytna, a tym samym niełatwa w sprecyzowaniu (W. Daszkiewicz: Nawiązka w postępowaniu karnym i karno-administracyjnym, „Palestra” 1967, nr 4, s. 109). Taką jest właśnie sytuacja w wypadkach szkód w środowisku naturalnym.

²³ W. Gutekunga: Przesłpstwo wyrębu drzewa, s. 19—20.

VIII. OCHRONA LASÓW PRZED SZKODNICTWEM

W najszerszym rozumieniu szkodnictwo leśne obejmuje wszelkiego rodzaju czyny niedozwolone polegające bądź na bezprawnym korzystaniu z lasów i produktów leśnych (np. wyrąb i zabór drzewa, przejazd lub przechód albo przegon zwierząt gospodarskich w miejscach zabronionych), bądź też na naruszeniu przepisów dotyczących ochrony lasów lub z tą ochroną związanych.²⁴ W kodeksie wykroczeń szkodnictwo leśne ujęte jest wężiej, w szczególności nie obejmuje ono wyrębu drzewa w lesie.

Ze szkodnictwem leśnym wiążą się dwa zasadnicze przepisy: art. 8 ustawy z 20. XII.1949 r., który zakazuje pasania i przegonu zwierząt w lasach państwowych, oraz art. 10 ustawy z 22.XI.1973 r., który zakazuje przegonu lub wypasu zwierząt gospodarskich oraz zbierania ściółki na gruntach leśnych.

Ochrona lasów przed szkodnictwem w prawie karnym opiera się na przepisach rozdziału XIX kodeksu wykroczeń. Rozdział ten przewiduje cały szereg drobnych czynów, jak np.: wyrąb czy uszkodzanie gałęzi, korzeni lub krzewów (art. 148 k.w.), wypasanie zwierząt gospodarskich na gruntach leśnych, przechodzenie, przejeżdżanie lub przeganianie zwierząt w miejscach, w których jest to zabronione (art. 151 k.w.), nacinanie lub inne uszkodzanie drzew, zdzieranie darni, zbieranie grzybów lub owoców leśnych w miejscach, w których jest to zabronione albo sposobem niedozwolonym (art. 153 k.w.), niszczenie lub uszkodzanie urządzeń służących do utrzymania zwierząt lub ptaków albo mrowisk lub ptasich gniazd (art. 154 k.w.), niszczenia zasiewów, sadzonek lub traw (art. 156 k.w.). Cechą charakterystyczną tych wykroczeń jest to, że są one zagrożone tylko karą grzywny, z reguły znacznie poniżej górnej granicy 5 000 zł. Jeżeli czyny nie godzą w mienie społeczne, ściganie następuje tylko na żądanie pokrzywdzonego. Charakterystyczne jest także umożliwienie wymierzenia nawiązki za większość z tych wykroczeń w wysokości nie przekraczającej 1 000 zł lub (w art. 151 k.w.) 3 000 zł.

Wszystkie przepisy rozdziału XIX k.w., jeżeli łączą się z niszczeniem środowiska leśnego, są przepisami szczególnymi względem art. 124 § 1 k.w. Dlatego trudno mi się zgodzić z L. Jastrzębskim, który uważa, że np. odarcie drzewa z kory czy inne jego niszczenie jest wykroczeniem z art. 124 § 1 k.w.²⁵ Jest to rzeczywiście wykroczenie, ale z art. 153 § 1 pkt 1 k.w. Jeżeli w wyniku tych drobnych w zasadzie czynów przewidzianych w art. 148—156 k.w. powstanie szkoda w wysokości przekraczającej 500 zł, to mamy do czynienia ze zbiegiem przestępstwa z art. 212 § 1 k.k. i wykroczenia z odpowiedniego przepisu. Zbieg ten jest oceniany według zasad art. 10 k.w.²⁶

Wykroczenia z rozdziału XIX k.w. zostały poddane orzecznictwu mandatowemu. Jak wynika z informacji udzielonych mi w Ministerstwie Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego, ta forma orzecznictwa jest stosowana najczęściej. Z danych tych wynika, że szkodnictwo leśne stanowi istotny problem. Czyny przewidziane w rozdziale XIX k.w. to rzeczywiście czyny drobne, ale w swej masie bardzo niebezpieczne.

Wykroczenia szkodnictwa leśnego może się również dopuścić właściciel lasu. Wykroczeniem z art. 25 ust. 1 pkt 1 ustawy z 22.XI.1973 r. jest niszczenie drzew

²⁴ E. Stankiewicz: *Szkody leśne* (w:) L. Jastrzębski, E. Stankiewicz: *Ochrona lasów przed szkodnictwem*, Warszawa 1972, s. 51.

²⁵ L. Jastrzębski: *W ochronie przyrody zielonej*, „Zagadnienia Wykroczeń” 1976, nr 3, s. 30.

²⁶ Tak samo D. Egierska (w:) J. Bafła, D. Egierska, I. Smietanka: *Kodeks wykroczeń — Komentarz*, Warszawa 1974, s. 426.

we własnym lesie, wykroczeniami zaś z art. 25 ust. 1 pkt 2 tej ustawy są: wypasanie lub przeganianie zwierząt gospodarskich albo zbieranie ściółki.

IX. OCHRONA PRZYRODNICZYCH, KRAJOBRAZOWYCH, WYPOCZYNKOWYCH I UZDROWISKOWYCH FUNKCJI LASÓW

Lasy stanowią także istotny element przyrody w rozumieniu bardziej tradycyjnym, stanowią ważny komponent krajobrazu, mają znaczenie dla wypoczynku i rekreacji, wreszcie odgrywają istotną rolę w otoczeniu uzdrowisk. Wyrazem docenienia tej roli lasów jest tworzenie rezerwatów leśnych, a także tworzenie ochronnych obszarów leśnych wokół dużych miast i ośrodków przemysłowych, ograniczanie inwestycji w tych lasach, zaliczanie tych lasów do szczególnie chronionych, a także dalsze ograniczanie przekazywania ich na cele nieleśne w ustawie z 26.X.1971 r

W przepisach karnych ten kierunek ochrony lasów znalazł niewielkie odzwierciedlenie. Właściwie wyrazem wzmożonej ochrony lasów z punktu widzenia tych funkcji jest tylko przepis art. 28 ustawy z 7.IV.1949 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 25, poz. 180). W myśl tego przepisu szkodnictwo leśne — ale tylko na terenach parków narodowych i rezerwatów przyrody bądź dotyczące roślin pozostających pod ochroną gatunkową — jest wykroczeniem zagrożonym karą grzywny do 5000 zł, a więc karą z reguły surowszą niż przewidziane w art. 148 — 156 k.w. Ponadto art. 32 ustawy o ochronie przyrody wprowadza obowiązek (nakładany obligatoryjnie) przywrócenia chronionego tworu przyrody do stanu poprzedniego, a gdyby to było niemożliwe — obligatoryjną nawiązkę orzecaną na rzecz Skarbu Państwa, bez zakreslenia przy tym górnej wysokości tej nawiazki.²⁷

Ponadto istnieje możliwość stosowania przepisów karnych ustawy z 17.VI.1966 r. o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym (Dz. U. Nr 23, poz. 150). Przykładowo: jeżeli statut uzdrowiska uzależnia wydanie zezwolenia na wyrąb od zgody naczelnego lekarza uzdrowiska, to dokonanie wyrębu drzewa bez takiej zgody jest wykroczeniem z art. 16 ust. 1 tej ustawy.²⁸

Nie ma natomiast przepisów o wzmożonej odpowiedzialności za przestępstwa lub wykroczenia dokonywane np. w ochronnych obszarach leśnych. Sądzę, że byłoby celowe wprowadzenie kwalifikowanych postaci przestępstw lub wykroczeń leśnych dokonywanych w lasach pozostających pod szczególną ochroną.

X. OCHRONA LASÓW PRZED POŻARAMI

Pożary leśne pociągają za sobą ogromne szkody. Ochrona lasów przed pożarami jest na ogół bardzo szczegółowo normowana, przepisy karne zaś są konstruowane w ten sposób, że za wykroczenie uznaje się naruszenie jakiegokolwiek przepisu o ochronie lasów przed pożarami. W Polsce podstawowe przepisy dotyczące zapobiegania pożarom w lasach znajdują się w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z 30.III.1973 r. w sprawie zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów, łąk i wrzosowisk (Dz. U. Nr 12, poz. 91). Przepisy te regulują m. in. takie zagadnienia, jak

²⁷ Wprawdzie art. 32 ustawy o ochronie przyrody mówi o „zadośćuczynieniu za krzywdę wyrządzoną interesowi publicznemu”, jednakże zadośćuczynienie to uznaje się za nawiązkę. Zob. w tej kwestii S. Grzybowski: Problematyka ochrony środowiska człowieka a przepisy prawa cywilnego, „Państwo i Prawo” 1972, nr 1, s. 38.

²⁸ Zob. L. Krokiewska: Odpowiedzialność karno-administracyjna w ustawie o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym, „Zagadnienia Karno-Administracyjne” 1987, nr 2, s. 9.

wykonywanie i utrzymywanie pasów przeciwpożarowych, przystosowywanie zbiorników wodnych do czerpania wody, wyposażenie w sprzęt przeciwpożarowy, organizowanie obserwacji i patroli przeciwpożarowych, zakaz wykonywania czynności mogących wywołać niebezpieczeństwo pożaru (np. zakaz palenia ognisk w odległości mniejszej niż 100 m od lasu, zakaz manipulowania na rusztach paleniska w parowozach w czasie przejeżdżania przez las, zakaz wypalania pokrywy gleby i pozostałości roślinnych na łąkach i wrzosowiskach).

Ochrona prawnokarzna realizowana jest w ten sposób, że częściowo blankietowo przepis art. 82 § 1 k.w. przewiduje odpowiedzialność za naruszenie któregośkolwiek z przepisów dotyczących zapobiegania i zwalczania pożarów. W pkt 7 przepis ten przykładowo wymienia najczęstsze wykroczenia w zakresie ochrony lasów przed pożarami, a mianowicie: używanie na terenie lasu, wrzosowiska, suchej łąki lub torfowiska w odległości mniejszej niż 100 m od nich ciągnika bez iskrochronu albo rozniecanie lub pozostawianie ogniska na takim terenie, albo porzucanie nie ugaszonych zapalek lub niedopałków papierosów, albo dokonywanie bez zezwolenia innej czynności mogącej wywołać niebezpieczeństwo pożaru.

Z wykroczeniem mamy do czynienia wtedy, gdy nie doszło jeszcze do bezpośredniego niebezpieczeństwa pożaru. Jeżeli natomiast powstało takie niebezpieczeństwo bądź pożar, to wchodzi w rachubę odpowiedzialność za przestępstwo.

Wprawdzie art. 138 i 139 k.k. nie wymieniają lasu jako szczególnego przedmiotu ochrony, jednakże przyjęta w prawie polskim konstrukcja niebezpieczeństwa powszechnego pozwala twierdzić, że niemal każdy pożar leśny jest równoznaczny z zagrożeniem mienia z znacznych rozmiarach.

Podsumowując przeprowadzone rozważania, można powiedzieć, że aczkolwiek las nie jest wyodrębnionym przedmiotem ochrony prawnokarnej, to jednak interpretacja niektórych przepisów kodeksu karnego, a zwłaszcza art. 140, 212, 217 i 246 k.k. pozwala na objęcie lasu skuteczną ochroną. *De lege ferenda* należałoby postulować przede wszystkim wprowadzenie szczególnego przepisu o odpowiedzialności karnej za bezzasadne przekazanie gruntu leśnego na cele nieleśne.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

PYTANIE:

Czy dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie o ustalenie wysokości czynszu i innych należności z tytułu najmu lokali?

ODPOWIEDZ:

I. Spór o wysokość czynszu i innych należności z tytułu najmu lokali może występować:

1. w procesie o zapłatę należności niepaństwowych.
2. w procesie o ustalenie, że egzekwowana należność państwowa w całości lub w części nie istnieje (art. 14 i 15 prawa lokalowego z dnia 10 kwietnia 1974 r.